MUZYKA

Liturgia Sacra 5 (1999), nr 2, s. 345-364

BEATA BODZIOCH

ŚPIEWY LITURGII ADWENTU

Powatykańska myśl teologiczna na temat Adwentu skupia się wokół dwóch zagadnień. Pierwsze z nich, to dwuetapowy charakter oczekiwania, drugie zaś zwraca uwagę w tym kierunku, by Adwentu nie utożsamiać z pokutą typową dla Wielkiego Postu. Te dwie cechy zostały wyraźnie określone w 39 punkcie *Ogólnych norm roku liturgicznego i kalendarza* z 1969 r. (ONRLK). Czytamy w nim: „Adwent jest okresem przygotowania do Uroczystości Narodzenia Pańskiego, przez które wspominamy pierwsze przyjście Syna Bożego do ludzi. Równocześnie jest okresem, w którym przez wspomnienie pierwszego przyjścia Chrystusa, kieruje się dusze ku oczekiwaniu jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. Z tych dwóch względów Adwent jest okresem pobożnego i radosnego oczekiwania". W powyższej definicji na pierwszym miejscu wymienione zostało przygotowanie do Bożego Narodzenia, a następnie oczekiwanie eschatyczne. W liturgii kolejność jest odwrotna. Do 16 grudnia czytania i teksty mszalne mówią o powtórnym przyjściu Chrystusa w chwale, natomiast dni od 17 do 24 grudnia wyróżnione zostały poprzez specjalne modlitwy mszalne oraz osobne prefacje. W centrum liturgii dni bezpośrednio przygotowujących Boże Narodzenie staje Maryja, jako wzór oczekiwania na Jezusa. Dlatego też tą drugą część Adwentu możemy nazwać okresem maryjnym.

Świadomość jasnego określenia dwóch etapów Adwentu oraz jego radosnego akcentu jest jeszcze ciągle zbyt mała wśród osób odpowiedzialnych za codzienne kształtowanie liturgii. Niniejsze rozważania mają dać odpowiedź na pytanie: co śpiewać w Adwencie?

Skarbnicą polskich śpiewów adwentowych są oczywiście śpiewniki. Do badań wybraliśmy dziesięć z nich:

AL — *Alleluja*, J. ZAWITKOWSKI (red.), Warszawa 1978.
AO — *Abba — Ojcze*, H. CHAMSKI (red.), t. I, Płock 1997.
ChO — *Chorał Opolski*, H. SOBECZKO (red.), t. I, Opole 1985.
Ex — *Exsultate Deo*, G. SKOP (red.), Katowice 1998[8].
PM — *Panu memu śpiewać chcę*, Z. PIASECKI (red.), Warszawa 1997.
S1 — *Śpiewnik Siedleckiego*, L. ŚWIERCZEK (red.), Warszawa 1953.
S2 — *Śpiewnik Siedleckiego*, K. MROWIEC (red.), Kraków 1987.
SB — *Śpiewajmy Bogu*, F. RĄCZKOWSKI (red.), Kraków 1988.
SL — *Śpiewnik Liturgiczny*, K. MROWIEC (red.), Lublin 1991.
SLt — *Śpiewy liturgiczne*, I. PAWLAK, Płock 1996.

1. Pieśni

Łącznie we wszystkich śpiewnikach mamy ich 72. Z liczby tej eliminujemy jedynie 3 pieśni, które zbyt zrosły się już z innymi okresami liturgicznymi. Tak więc kantyk *Bliskie jest królestwo Boże* skomponowany został jako śpiew własny obrzędu posypania głów popiołem w Środę Popielcową. Do okresu wielkopostnego należy również śpiew *Serce me do Ciebie wznoszę*. Natomiast *Bóg kiedyś stał się jednym z nas* jest pieśnią czasu zwykłego. Ostatecznie otrzymujemy liczbę 69 pieśni, co zaprzecza ogólnemu mniemaniu o niewielkiej ilości pieśni adwentowych. Ze względów praktycznych w Aneksie zamieszczamy alfabetyczny spis wszystkich pieśni wraz z wykazem śpiewników, w których się znajdują, oraz — gdzie to możliwe — z autorami tekstów i melodii.

W poszczególnych śpiewnikach repertuar adwentowy utrzymuje się na poziomie ok. 20 pieśni[1].

W wymienionych śpiewnikach przeważa repertuar tradycyjny. Np. w SL znajdują się tylko dwie pieśni nowe, a w S2 — trzy. Skrajne przeciwieństwo w tym względzie stanowi PM zawierający wyłącznie pieśni nowe. Interesująco przedstawia się lista popularności poszczególnych pieśni. Miejsce pierwsze zajmują: *Archanioł Boży Gabryjel*; *Boże wieczny*; *Hejnał wszyscy zaśpiewajmy*; *Niebiosa, rosę spuśćcie nam z góry* oraz pieśń współczesna — *Czekam na Ciebie Jezu mój mały*. Na miejscu drugim znajdują się: *Mądrości która*; *Oto Pan Bóg przyjdzie*; *Po upadku człowieka grzesznego*. Pozycję trzecią zaś reprezentują: *Głos wdzięczny*; *Niebiosa, rosę ślijcie nam z góry* (nie mylić z *Niebiosa, rosę spuśćcie nam z góry*) i kolejna kompozycja współczesna — *Oto Pan przybywa, prostujcie drogi swego życia*. Ogólnie więc możemy stwierdzić, iż „żelazny" repertuar adwentowy obejmuje osiem pieśni dawnych i trzy nowe. Jest to ilość niewystarczająca do wypełnienia czterech niedziel adwentowych. Potrzeba więc systematycznego poszerzania repertuaru. Dostrzeżenie

[1] Szczegółowe zestawienie wygląda następująco: PM — 33 pieśni; Ex — 30; S2 — 21; ChO — 20; AL — 19; SB — 19; AO — 17; SL — 17; S1 — 14; SLt — 1.

i zrozumienie problematyki związanej z pieśniami adwentowymi powinno ułatwić właściwy ich dobór. Problematyka ta skupia się wokół trzech zagadnień: formy, tekstów i melodii.

1.1. Formy

Pod względem formy, pieśni zasadniczo dzielą się na dwie grupy, tj. pieśni bez refrenu i z refrenem. Obok nich wyróżniamy ponadto pieśni psalmodyczne.

1.1.1. Pieśni bez refrenu

Jest to grupa najliczniejsza, składająca się z trzydziestu dziewięciu pieśni. W liczbie tej: dwadzieścia — to pieśni tradycyjne, a dziewiętnaście — współczesne. Wymienione cyfry świadczą o tym, iż właśnie ta forma bezrefrenowa uznana została za reprezentacyjną dla liturgii. Wydaje się, że na opinii tej zaważył element historyczny. Od początków bowiem swych dziejów w Polsce pieśń układana była na wzór hymnów łacińskich bądź to jako ich tłumaczenie lub tłumaczenie innych części liturgii. Cechą charakterystyczną dawnych pieśni jest duża ilość zwrotek, co odpowiadało ówczesnym zapotrzebowaniom. Pieśni komponowane z myślą o współczesnej liturgii są dostosowane do jej ram i posiadają najczęściej dwie lub trzy zwrotki. Wyjątki stanowią przekłady hymnów brewiarzowych.

1.1.2. Pieśni z refrenem

Z obliczeń wynika, że jest to grupa niezbyt liczna, obejmująca jedenaście pieśni. Składają się na nie utwory skomponowane wyłączne w ostatnich trzech dziesięcioleciach. Najbardziej znaną w śpiewniku pieśnią tej grupy jest niewątpliwie *Czekam na Ciebie, Jezu mój mały*. Zaistnienie form refrenowych w liturgii podyktowane zostało zapewne względami praktycznymi. Łatwiej bowiem wprowadzić w życie śpiew, w którym wierni mogą powtarzać tylko refren, podczas gdy zwrotki wykonuje kantor lub schola.

1.1.3. Pieśni psalmodyczne

Ta specyficzna grupa śpiewów w zasadzie należy do pieśni refrenowych, ale stanowi ich pewną odmianę. Grupę te wyróżniamy ze względu na zanikającą dziś wrażliwość na różnice form, co przejawia się w nazywaniu pieśnią wszystkiego, co śpiewa się w liturgii. Szczególnie nieodpowiednio brzmi nazywanie pieśnią np. kantyku Zachariasza i Maryi. Śpiewy typu psalmodycznego należą do najbardziej charakterystycznych form chorału gregoriańskiego. Istnieją one od wieków zarówno w liturgii oficjum, jak i liturgii mszalnej. W tej ostatniej występowały w postaci psalmodii introitalnej, offertoryjnej i komunijnej. Zbudowane były z wersetów psalmowych przeplatanych antyfoną. Obok tekstów psalmowych stosowano też inne teksty biblijne lub teksty pisarzy chrześcijańskich. Do tego typu kompozycji zaczęto nawiązywać po ostatniej reformie liturgicznej, tworząc śpiewy w języku polskim. Śpiewów adwentowych tego rodzaju mamy dziewiętnaście. Rozpoznajemy je po krótkich refrenach oraz nieregularnej budowie tekstu poszczególnych zwrotek. Nie-

które z nich są nawet rytmizowane, ale to nie zmienia ich charakteru. Najbardziej rozpowszechnionym śpiewem tego typu jest pieśń psalmodyczna *Oto Pan przybywa, prostujcie drogi swego życia.*

1.2. Teksty

Temat ten jest bardzo obszerny i wymaga zastosowania kilku kryteriów. Dla naszych potrzeb najodpowiedniejsze będą trzy z nich: źródła tekstów, teksty przed- i posoborowe oraz na I i II część Adwentu.

1.2.1. Źródła tekstów

Teksty pieśni adwentowych posiadają różnorodne źródła. Poeci czerpali inspirację z tekstów biblijnych lub inwencji własnej. Duchem biblijnym tchnie osiem pieśni współczesnych. Myśli zaczerpnięto głównie z psalmów. Ponadto usłyszeć możemy apokaliptyczne wołanie: *Marana tha* połączone z wersetami Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian. Kiedy indziej widzimy Izajaszowy tekst zapowiadający narodzenie Mesjasza (Iz 7,14) lub Pawłowe wezwanie do radości (Flp 4,4).

Kolejne źródło inspiracji stanowią teksty liturgiczne, a zwłaszcza hymny. Znajdujemy więc wśród pieśni polskich przekłady *O, gloriosa virginum*; *Creator alme*; *Vox clara* oraz *Veni redemptor omnium.* Ze współczesnej *Liturgii godzin* wyjęto hymny: *Raduj się niebo*; *Jak błyskawica*; *Jasny płomieniu miłości*; *Stwórco gwiaździstych przestworzy* oraz *W tym świętym czasie oczekiwania.*

Inna grupa liturgiczna, która posłużyła do ułożenia pieśni, to antyfony. Wśród nich znajdują się przekłady antyfon maryjnych: *Ave maris stella*, *Alma redemptoris mater* i *Ave hierarchia.* Na uwagę zasługuje też pieśń *Mądrości, która z ust Bożych wypływasz.* Powstała ona z zestawienia tłumaczeń tzw. antyfon „O", np. *O, sapientia*, *O, Adonai* lub *O, radix Iesse* itd. Ich wartość polega przede wszystkim na pełnych głębi odniesieniach do Starego Testamentu. Znaczenie tychże antyfon dawniej było ogromne. To właśnie poprzez ich śpiewanie podczas uroczystych nieszporów odbywało się ostatnie przygotowanie do Bożego Narodzenia[2]. Dzisiaj, niestety, w kościołach raczej nie śpiewa się już nieszporów, a tym samym antyfony „O" pozostają nieznane szerszym kręgom wiernych. Można zatem powiedzieć, iż pamięć o nich uratowana została dzięki pieśni *Mądrości, która z ust.* Jej przekład do dziś nic nie stracił na wartości i nadal może ubogacać liturgię w naszych kościołach.

Jeszcze jedna interesująca antyfona brewiarzowa pochodzi z laudesów I Niedzieli Adwentu (obecnie znajduje się w I nieszporach I Niedzieli Adwentu). Jest to antyfona *Ecce Dominus veniet*, w tradycji polskiej pojawiająca się jako śpiew *Oto Pan Bóg przyjdzie, z rzeszą świętych k'nam przybędzie.* Powrócimy jeszcze do niej przy omawianiu melodii.

---

[2] P. PARSCH, *Rok liturgiczny*, t. II, Poznań 1958, s. 148.

Obok hymnów i antyfon, ogromną popularność zdobył sobie introit *Rorate caeli*. Najwierniejszy jej przekład stanowi śpiew *Niebiosa, rosę ślijcie nam z góry*, a tłumaczeniem dawniejszym, bardziej swobodnym, jest pieśń *Niebiosa, rosę spuśćcie nam z góry*. Obok tych tekstów, w śpiewnikach występuje aż osiem pieśni, w których w mniejszym lub większym stopniu odbija się echo owego *Rorate*. Są to fragmenty typu: *Ożywczą rosą zstąp na ziemię* (*Chrystus Król do nas przychodzi*), *Przybądź z ranną rosą, przyjdź z gór potokami* (*Przyjdź szybko do nas*), czy też: *O, niebiosa spuśćcie rosę i ożywcie łany* (*Usłysz dobry Boże*).

Inspiracją do napisania tekstu pieśni stała się także kolekta mszalna. Jedynym przykładem jest tutaj pieśń *Ześlij nam, Ojcze*, oparta na kolekcie IV Niedzieli Adwentu.

Największą grupę tekstów tworzą utwory pochodzące z inwencji własnej poetów. Udało się ustalić 18 nazwisk, głównie współczesnych. Teksty starsze nie doczekają się już prawdopodobnie odnalezienia nazwisk ich twórców i pozostaną anonimowe. Wiemy jedynie, że tekst *Grzechem Adama* ułożył F. Karpiński, a domniemanym autorem pieśni *Wypatrujcie tęsknie Pana* może być M. Kopernik.

1.2.2. Teksty przed- i posoborowe

Główny trzon repertuaru adwentowego stanowią pieśni dawne, chociaż ich treść nie zawsze odpowiada założeniom współczesnej liturgii. Nie znaczy to, że należy z nich zrezygnować, ale odpowiednio dobierać. Wiele z nich przepełnionych jest smutkiem, melancholią i duchem pokuty. Cechy te są odzwierciedleniem powszechnego przekonania, iż Adwent jest odpowiednikiem Wielkiego Postu. W mentalności polskiej przekonanie to jest szczególnie żywe. W białostockiem np. do dziś Adwent nazywany jest czterdziestnicą[3]. W dziejach liturgii trędy takie faktycznie istniały, lecz warto pamiętać, iż zawsze były to wpływy Kościołów lokalnych, a nie ośrodka rzymskiego. Tak więc w Hiszpanii i Galii w IV w. obowiązywał post, wstrzemięźliwość małżeńska i skupienie. Synod w Saragossie (388) nakazywał wiernym uczęszczanie do kościoła od 17 grudnia do 6 stycznia. Natomiast synod w Macon (538) wprowadził określenie *Quadragesima sancti Martini*. W VIII i IX w., w Hiszpanii, początek tego postu przypadał na 30 października, 24 września, a nawet na 14 września (*Quadragesima sancte Crucis*). Były to jednak głównie praktyki zakonne. Przejawem podobieństwa Adwentu do Wielkiego Postu w liturgii galijskiej było także wprowadzenie szat koloru fioletowego, opuszczenie *Gloria* i *Te Deum*, ograniczanie ozdób w kościele (np. kwiatów), a później również muzyki instrumentalnej. Tendencje te rozpowszechniły się w całym Kościele w XIII w., głównie za przyczyną franciszkanów[4]. Siła wątku pokutnego przejawia się również

[3] K. BARTOSZEWSKI, *Adwent w tradycji polskiej*, EK, t. I, Lublin 1995, szp. 114.

[4] Por. W. SCHENK, *Adwent*, EK, t. I, szp. 112–113; R. NIPARKO, *Adwent w liturgii współczesnej*, EK, t. I, szp. 113–114; B. NADOLSKI, *Liturgika*, t. II, Poznań 1991, s. 109–113; S. CZERWIK, *Misterium Adwentu i Narodzenia Pańskiego na tle prefacji*, LS 2 (1996), nr 3–4, s. 5–21.

w liturgicznych komentarzach przedsoborowych, które poszukują uzasadnienia tej myśli nawet w tekstach liturgicznych[5].

Porównując oryginalne teksty dawnych pieśni adwentowych z ich przekazem w śpiewnikach współczesnych, znajdujemy dosyć duże różnice. Dostrzegamy przede wszystkim, że pominięto niektóre zwrotki. Zabieg taki wydaje się być usprawiedliwiony tym, że język tychże zwrotek jest już dziś zupełnie niezrozumiały lub zbyt odległy od treści liturgicznych. Np. jedna ze zwrotek pieśni *Głos wdzięczny z nieba wychodzi*, zamieszczona w S1, brzmi następująco: „Weselcie się dziateczki, matki i cne panieneczki. Oto Panna Syna rodzi, niech ta wieść wszystkich zachodzi". A w znanej pieśni *Spuśćie nam na ziemskie niwy*, śpiewano: „Niech nas zdobi wierność stała w pokarmie i napoju. Nie hołdujmy chuciom ciała, żyjmy w zgodzie i pokoju. Naśladować tego mamy, którego przyjścia czekamy. To jest powinność nasza, jak Apostoł ogłasza".

Analogicznie opuszczono mniej odpowiednie zwrotki w takich pieśniach, jak: *Archanioł Boży Gabryjel*; *Grzechem Adama*; *Hejnał wszyscy zaśpiewajmy* i in. Zupełnie natomiast zrezygnowano z drukowania pieśni *Przyjdź, o Zbawienie ludzkości*. Ten przekład hymnu św. Ambrożego *Veni redemptor genitum* (S1) faktycznie dziś posiada już tylko wartość historyczną. Jego zbyt archaicznej postaci nie da się zastosować w żywej praktyce.

Teksty napisane po Soborze Watykańskim II dobrze odpowiadają duchowi odnowionej liturgii. Znajdujemy w nich najrozmaitsze odcienie owego „radosnego i pobożnego oczekiwania".

1.2.3. Podział tekstów na I i II część Adwentu

Zarówno wśród pieśni przedsoborowych, jak i współczesnych, znajdują się takie, które treścią odpowiadają pierwszej lub drugiej fazie Adwentu. Podział ten, podobnie jak myśl teologiczna, ma swoje źródła w historii. Początkowo Adwent rozwijał się dwoma niezależnymi nurtami. Pierwszy z nich związany był z tradycją galijską, a drugi z rzymską. W Galii w IV w. Adwent oznaczał przygotowanie do *Epifanii* i posiadał charakter pokutny. Przygotowaniem do Bożego Narodzenia stał się od połowy V w., kiedy to rozpowszechniło się obchodzenie Uroczystości Narodzenia Pańskiego 25 grudnia. W tym czasie pod wpływem misjonarzy szkockich, a zwłaszcza Kolumbana Młodszego (530–615), okres ten został silnie nacechowany eschatycznym przyjściem Chrystusa. Ostatecznie więc Adwent galijski stał się czasem pokuty i przygotowaniem na powtórne przyjście Pana. Tymczasem w Kościele rzymskim Adwent został wprowadzony dopiero w II poł. VI w. Jego cechą charakterystyczną było liturgiczne, bezpośrednie przygotowanie na obchód pamiątki historycznego przyjścia Jezusa na ziemię, bez praktyk pokutnych[6]. Radość tego okresu

[5] „Można powiedzieć, że Jan Chrzciciel uczynił Adwent czasem pokuty"; PARSCH, *dz. cyt.*, s. 25.
[6] Zob. przypis nr 3.

podkreślano śpiewem *Alleluja* i *Te Deum*[7]. Te dwie praktyki połączyły się w czasach unifikacji liturgii za panowania Pepina Małego (571–768) oraz Karola Wielkiego (768–814) i przetrwały do dnia dzisiejszego.

Pomimo tak wielu edycji rozmaitych śpiewników posoborowych, nadal brakuje w nich podziału na dwa podokresy Adwentu, a tym samym ciągle aktualny jest głos zabrany w tej sprawie już ponad 20 lat temu: „Śpiewniki aż dotąd posługują się tradycyjną terminologią i przyjętym przed laty układem pieśni. Należy więc sugerować się przy wyborze nie działem śpiewnika, ale treścią pieśni"[8]. Tylko jeden ze śpiewników, a mianowicie *Alleluja*, wprowadził rozróżnienie na I i II część Adwentu. Jest to jednak śpiewnik o zbyt małej popularności i zasięgu, by jego zawartość mogła odbić się szerszym echem. Wychodząc naprzeciw tym niedomaganiom, dajemy propozycję podziału na dwie grupy wszystkich zebranych przez nas pieśni (Aneks). Dodatkowo zamieszczamy tam także propozycje śpiewów na poszczególne niedziele Adwentu, uwzględniając w miarę możliwości charakter myśli przewodnich kolejnych niedziel. W tym przypadku, ze względu na obszerny repertuar, ograniczamy się do zasobu jednego tylko, oficjalnego śpiewnika ogólnopolskiego, tj. *Śpiewnika Liturgicznego*.

1.3. Melodie

Z ogólnej liczby 69 pieśni, 46 posiada znanych z imienia i nazwiska autorów. Dotyczy to jednak niemal wyłącznie melodii skomponowanych współcześnie. Jedynym wyjątkiem w tym względzie jest utwór *Słychać głos strażnika*, pochodzący z XVI w., autorstwa P. Nicolai'a. W omawianych śpiewnikach odnotowujemy 12 nazwisk kompozytorów polskich. Niektórzy z nich, jak: W. Kądziela, I. Pawlak, I. Pfeiffer, czy Z. Piasecki, na trwałe już zapisali się jako twórcy pieśni kościelnych.

Wielość zagadnień związanych z budową melodii wszystkich pieśni nie pozwala oczywiście na omówienie ich w ramach niniejszego artykułu. Dlatego też proponujemy ujęcie ich w trzy grupy tematyczne według kryterium zaczerpniętego z *Motu proprio o muzyce świętej* Piusa X. Zasada tego kryterium brzmi następująco: „[...] śpiew gregoriański był zawsze uważany za pierwowzór muzyki kościelnej, tak że z całą pewnością wolno postawić prawidło ogólne, że o tyle kompozycja jakaś dla Kościoła przeznaczona jest świętsza i bardziej liturgiczna, o ile więcej w przebiegu swym, w natchnieniu i smaku zbliża się do melodii gregoriańskiej, o tyle zaś jest mniej godną świątyni, o ile więcej z tym najwyższym wzorem staje się niezgodna"[9]. Wyróżnimy zatem pieśni bezpośrednio nawiązujące do chorału gregoriańskiego, śpiewy pseudochorałowe oraz pieśni pochodzące z inwencji własnej kompozytorów.

---

[7] W. KOWALSKI, *Liturgika*, Warszawa 1955, s. 116.

[8] I. PAWLAK, *Muzyka w okresie Adwentu*, „Msza święta" 31 (1975), nr 12, s. 280.

[9] PIUS X, Motu proprio *Inter pastoralis officii solicitudinis*, Rzym 1903; tł. pol. w: A. FILABER (red.), *Prawodawstwo muzyki liturgicznej*, Warszawa 1997, s. 11.

1.3.1. Pieśni bezpośrednio nawiązujące do chorału gregoriańskiego

Jedynym oryginalnym śpiewem łacińskim zanotowanym w niektórych śpiewnikach (AO, Ex, S2, SL), jest *Rorate caeli*. Przekazy te są identyczne z wersją *Liber Usualis*. Wyjątek stanowi tylko wersja zamieszczona w AO, która została tak uproszczona, że nie można polecić jej do wykonania.

Ze studium pieśni adwentowych wynika, że nie tylko teksty, ale i melodie chętnie nawiązują do tego najbardziej charakterystycznego dla Adwentu śpiewu, jakim jest właśnie *Rorate caeli*. Aż kilku wersji doczekała się polska adaptacja tejże melodii, którą spotkać możemy pod wspólnym tytułem: *Niebiosa, rosę ślijcie nam z góry*. Wersja najbliższa oryginału znajduje się w ChO.Obok możliwie dokładnej adaptacji melodii, jako jedyna zachowuje ona właściwą gregoriańską rytmikę. Dobrą adaptację śpiewu łacińskiego, dokonaną przez ks. Z. Piaseckiego, znajdujemy również w AL i Ex. Natomiast przypisywana temu samemu autorowi parafraza z AO jest już o wiele gorsza. Wersety rozpoczynają się bez *initium*, melodia wykorzystana została tylko fragmentarycznie, zakończona w niejasny sposób. Jeszcze inaczej wygląda wersja zaproponowana również przez Z. Piaseckiego w PM. Tutaj ze śpiewu pierwotnego pozostał jedynie refren. Zwrotki natomiast posiadają melodię zupełnie nie związaną z oryginałem.

Innym śpiewem opartym na motywach *Rorate* jest *Chrystus Król przychodzi*, zamieszczony w ChO. W śpiewie tym melodie wersetów są dokładnym cytatem ostatniego odcinka wersetów łacińskich.

Oryginalną melodię łacińską posiada także pieśń *Głos wdzięczny z nieba wychodzi*. Jest to melodia przeniesiona bez żadnych zmian z nieszpornego hymnu adwentowego *Creator alme siderum*.

Jednakże najciekawszym śpiewem, u źródeł którego leży chorał gregoriański, jest antyfona *Oto Pan Bóg przyjdzie, z rzeszą świętych k'nam przybędzie*, o której była już mowa przy omawianiu tekstów. Wersja tego śpiewu zamieszczona w AL, Ex, S1, S2, SL, SB, jest niemal identyczna z wersją chorałową podaną w *Antyfonarzu Piotrkowskim*[10]. Ze względu na przekład polski, pominięto tylko trzy nuty recytatywne, a w innym miejscu dodano jedną. Interesująca jest właśnie piotrkowska postać tejże antyfony. Okazuje się bowiem, iż wykazuje ona poważne różnice melodyczne z rzymskim jej odpowiednikiem. Zagadką pozostaje więc, dlaczego oficjalna księga liturgiczna, wydana wprawdzie w Polsce, ale zatytułowana *Antyfonarz Rzymski*, przekazuje taką właśnie postać śpiewu gregoriańskiego. Wydaje się, iż warto byłoby podjąć badania specjalistyczne nad repertuarem *Antyfonarzy Piotrkowskich*, by odszukać źródła tych śpiewów, które nie pokrywają się ze wzorcami rzymskimi[11]. Być może niektóre z nich zakorzenione są w naszej rodzimej tradycji,

---

[10] *Antiphonarium luxta Breviarii Romani*, Cracoviae 1607, fol. 23, Biblioteka Narodowa w Krakowie, sygn. M. 33.

[11] Podobne badania zostały już przeprowadzone na gruncie graduałów: I. PAWLAK, *Graduały Piotrkowskie jako przekaz chorału gregoriańskiego w Polsce po Soborze Trydenckim*, Lublin 1988.

a ponowne ich odkrycie powiększyłoby skromny, jak dotąd, zasób twórczości chorałowej w Polsce.

1.3.2. Śpiewy pseudochorałowe

Łączą się one najczęściej z formą pieśni psalmodycznych. Wspomnieliśmy już przy omawianiu form muzycznych, że psalmodia, wraz z towarzyszącą jej antyfoną, jest najczęściej spotykaną formą gregoriańską. Jej cechą charakterystyczną są wersety psalmowe o ustalonych formułach i budowie formalnej: *initium*, *tenor*, *medianta*, *terminatio*. Schemat ten ściśle zastosowano w pięciu pieśniach współczesnych oraz, z pewnymi modyfikacjami, w siedmiu kolejnych. Melodie nie nawiązują do tonów psalmowych, na ogół są wyraźnie określone tonalnie, a czasami posiadają nawet zapis metryczny. Najbardziej znanym śpiewem tego typu jest *Oto Pan przybywa, prostujcie drogi swego życia*. Z innych wymienić można: *Oto panna pocznie*; *Pan jest blisko*; *Chrystus król do nas przychodzi*.

Inny rodzaj melodyki wiąże się z formami stroficznymi. Współczesne melodie do hymnów nie wzorują się wprawdzie na konkretnych fragmentach gregoriańskich, ale naśladują ich rytmikę, opartą na swobodnych, nieregularnych układach. Przykładowo wymienić możemy w tym miejscu: *Stwórco gwiaździstych przestworzy* oraz *W tym świętym czasie oczekiwania* (wersja benedyktynów z Tyńca). Kompozycje tego typu reprezentują w pewnym sensie ekwalistyczny kierunek w badaniach nad chorałem gregoriańskim, w którym rytm, zgodnie z nazwą, regulowany jest mową. B. Stablein — wybitny przedstawiciel tej teorii — twierdzi, iż właśnie rytmika ekwalistyczna wyróżnia chorał spośród innych gatunków muzyki i podkreśla jego ścisły związek z liturgią[12].

Do śpiewów pseudochorałowych możemy zaliczyć także grupę pieśni dawnych, reprezentujących typ estetyki *musica plana*, czyli śpiew w równych wartościach[13]. W ten właśnie sposób wykonywano chorał od ok. 1100 r. aż do końca średniowiecza. Typowymi przykładami są takie pieśni, jak: *Hejnał wszyscy zaśpiewajmy* czy *Stworzycielu gwiazd świecących*. W pieśniach tych i im podobnym, obok rytmu istotną rolę odgrywa tonalność nawiązująca w większym lub mniejszym stopniu do systemu modalnego. Np. pieśń *Hejnał wszyscy zaśpiewajmy*, zanotowana została bez znaków przykluczowych w skali d^1– d^2 z *h* czystym, co jest odpowiednikiem *protus*'a autentycznego. Inne pieśni o podobnych cechach (np. *Boże wieczny*) posiadają już „ruchomy" bemol, co bardziej wprowadza w tonację *d-moll*.

1.3.3. Pieśni pochodzące z inwencji własnej kompozytorów

Do grupy tej zaliczamy kilka pieśni dawnych (np. *Spuśćcie nam na ziemskie niwy*; *Zdrowaś bądź Maryja*), dwie melodie do tekstu *Przybądź Panie, bo czekamy* (I mel. — Z. Jasnota, II mel. ks. J. Kowolik), dwie pieśni ks. I. Pawlaka, również dwie pieśni ks. W. Kądzieli oraz cały szereg kompozycji ks. Z. Piaseckiego. Pomi-

[12] B. BARTKOWSKI, *Chorał gregoriański. Rytm*, EK t. III, szp. 227.
[13] *Tamże*, szp. 226.

jając szczegółowe analizy, śpiewy te możemy przyporządkować dwojako. Pierwsze z nich to pieśni tradycyjne oraz utwory księży: J. Kowolika, I. Pawlaka, W. Kądzieli i niektóre Z. Piaseckiego. Wypływają one z ducha wielowiekowej tradycji jako te, które „w natchnieniu swym i smaku zbliżają się do melodii gregoriańskiej". Pozostałe natomiast strukturą interwałową i rytmiczną nawiązują do tradycji hiszpańskiej lub włoskiej i bardziej przypominają piosenkę religijną. Przykładem ich będzie śpiew *Niebiosa, deszcz z góry spuśćcie*, autorstwa K. Arguello.

2. Cykle mszalne

Do Soboru Watykańskiego II istniały tzw. msze polskie. Były to swego rodzaju *missae plenariae* z tekstem rymowanym i rytmizowanym w języku ojczystym, przeznaczone na każdą część Mszy św. Ze względu na regularną budowę i możliwość zastosowania w liturgii, nazywano je także pieśniami mszalnymi. Ostatnia reforma liturgiczna zobowiązała wiernych do wykonywania oryginalnych tekstów mszalnych. Stąd powstało szereg innego rodzaju cyklów mszalnych, składających się ze śpiewów: *Panie, zmiłuj się nad nami*; *Chwała na wysokości Bogu*; *Wierzę w jednego Boga*; *Święty, święty, święty* oraz *Baranku Boży*.

W zebranej przez nas grupie śpiewów znajdują się dwa przykłady cyklu mszalnego w formie przedsoborowej („msza roratnia") oraz jeden przykład kompozycji do współczesnych tekstów części stałych w języku polskim. Ponadto w śpiewniku *Alleluja* spotykamy się z melodiami schematów do antyfon mszalnych, obejmujących także okres Adwentu.

2.1. Msza roratnia

Roraty, odprawiane codziennie przez cały Adwent, są zjawiskiem charakterystycznym dla Polski, Czech i Niemiec. Wielka popularność tej wotywy w naszym kraju trwa już od XIV w. Szczyt rozwoju osiągnęła w XVI w., kiedy to w niektórych katedrach i kolegiatach stała się praktyką codzienną całego roku liturgicznego. Upadek fundacji wykonujących tę mszę kapel rorantystów powodował stopniową redukcję odprawiania *Rorate* do okresu Adwentu. Źródła mszy roratniej sięgają IX–XII w. Formularz jej posiada związki z mszą środy suchych dni grudniowych. W XIII w. msza ta osiągnęła tak ważną pozycję że nazwano ją *Missa aurea*. Znane są nawet homilie św. Bernarda wygłaszane z tej okazji[14].

Polska nazwa „Roraty" pochodzi od pierwszych słów introitu *Rorate caeli*. Jest to msza wotywna o Matce Bożej, odprawiana uroczyście ze śpiewem *Gloria*, w białym kolorze. Z liturgicznego punktu widzenia należy ona do II części Adwentu. Wydaje się, że rozciąganie jej na cały Adwent nie przynosi większego pożytku

[14] PARSCH, *dz. cyt.*, s. 95.

wiernym, gdyż słuchając codziennie tego samego formularza mszalnego, nie korzystają z bogactwa treści liturgicznych[15]. Na szczęście obowiązują czytania z dnia bieżącego, a formularze mszalne, począwszy od 17 grudnia, bierze się z kolejnych dni, tj. „oktawy" przed Bożym Narodzeniem.

Wybrane przez nas śpiewniki zawierają dwa cykle z grupy mszy roratnich. Pierwszy z nich zamieszczony został w S1, a drugi w ChO.

Roratnia msza adwentowa *W czasie smutnym adwentowym* ze *Śpiewnika Siedleckiego* posiada typowe dla tej formy części, tj. *Na introit*; *Na Gloria*; *Na Credo*; *Na Offertorium*; *Na Sanctus*; *Na Agnus Dei*; *Na Komunię*; *Na ite missa est*. Śpiewano ją na melodię *Urząd zbawienia ludzkiego* lub *Przyjdź, o Zbawienie*. Melodie te, pochodzące z XVI i XVII w. należą do jednych z najstarszych zachowanych w naszej kulturze. Nie nawiązują do chorału gregoriańskiego. Tekst mszy *Rorate* przetrwał do dnia dzisiejszego w formie pieśni *W czasie smutnym adwentowym*. Pojawia się ona tylko jeden raz w śpiewniku posoborowym (ChO) ze zmianą przymiotnika „smutnym" na „świętym".

Druga z mszy roratnich zamieszczona została w *Chorale Opolskim*. Jej autor, ks. R. Rak, skomponował ją również dla potrzeb liturgii przedsoborowej. Dlatego też istnienie jej w śpiewniku współczesnym można traktować tylko jako jedną z możliwych do wykonania wersji, a nie jako obowiązujący kanon. Wymieniona msza pod względem formy i treści różni się od poprzedniej. Jej części to: *Śpiew na wejście*; *Śpiew międzylekcyjny*; *Przygotowanie darów*; *Komunia*. Wszystkie z wymienionych części, także śpiew międzylekcyjny, posiadają formę psalmodyczną (antyfona, werset, antyfona). Melodie w całości pochodzą z inwencji własnej kompozytora, teksty zaś są dosłownym, nierymowanym tłumaczeniem liturgii łacińskiej.

W omawianym cyklu uwagę przyciąga psalm responsoryjny. Zgodnie z czasem swojego powstania, różni się on od psalmów zamieszczonych w *Lekcjonarzu mszalnym*. Antyfona jest dosyć rozbudowana (trzy zdania) i połączona z jednym tylko wersetem. Tym samym nie odróżnia się w niczym od śpiewów przeznaczonych na inne części mszy. Psalm ten bardziej więc kojarzy się z pieśnią i przyczynia się do zupełnej jednostajności formalnej mszy.

Zachowanie tejże mszy roratniej we współczesnym śpiewniku śląskim nie dziwi ze względu na muzyczną wartość kompozycji, a także ze względu na tradycje śląskie, gdzie szczególnie mocno zakorzeniony jest zwyczaj śpiewania pieśni na poszczególne części Mszy św.

2.2. Cykl mszalny posoborowy

Drugi typ adwentowego cyklu mszalnego reprezentuje msza adwentowa ks. Z. Piaseckiego, zamieszczona w PM. Poszczególne jej części, a więc *Panie, zmiłuj*

[15] *Tamże*, s. 39.

się nad nami; *Święty, święty, święty* oraz *Baranku Boży* oparte zostały na tym samym motywie zaczerpniętym z chorału gregoriańskiego. Motywem tym jest ton psalmowy *peregrinus*, związany dziś ściśle ze śpiewem psalmu *Miserere* w polskojęzycznej liturgii żałobnej. Wybór tego właśnie fragmentu chorałowego może świadczyć o tradycyjnej świadomości, że Adwent jest czasem smutku i pokuty. Dlatego też wydaje się, że części tejże mszy lepiej byłoby wykonywać w okresie Wielkiego Postu.

2.3. Schematy melodyczne antyfon mszalnych

Spotykamy je w śpiewniku *Alleluja* u początków zestawów pieśni na poszczególne okresy roku liturgicznego. We wczesnym okresie reform posoborowych, kiedy prawo liturgiczne dopiero się tworzyło, wyniknęła, można powiedzieć, nagle, konieczność wykonywania antyfon mszalnych w formie oryginalnej w polskim przekładzie według *Mszału*. Byłoby rzeczą bardzo trudną skomponowanie i wykonanie innej melodii na każdy dzień roku liturgicznego. Dlatego też ks. Z. Bernat, ks. T. Miazga, ks. R. Rak i in. skomponowali schematy, do których można było dopasować tekst każdej antyfony mszalnej.

Dzisiaj w liturgii polskiej ze schematów już nie korzystamy. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* jasno określa, że w miejsce antyfon mszalnych można wykonać inne odpowiednie śpiewy. Antyfonę odczytuje się zaś tylko wtedy, gdy nie ma pieśni na wejście, czy Komunię św.[16]

3. Śpiewy między czytaniami

W okresie Adwentu należy do nich psalm responsoryjny oraz aklamacja *Alleluja*.

3.1. Psalm responsoryjny

W wybranych przez nas śpiewnikach znajdujemy pięć przykładów schematów melodycznych, zaproponowanych dla adwentowych psalmów responsoryjnych. Tak więc ChO podaje 5 melodii[17], SL i S2 po 2 melodie, a Ex 1 melodię. Wszystkie te przykłady posiadają formę *a capite*[18]. Autorami melodii są: A. Bączkowicz, M. Ma

[16] *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* (OWMR), nr 26, 56i.

[17] Melodie psalmów responsoryjnych zamieszczone są w t. II *Chorału Opolskiego* (Opole 1987).

[18] Po ostatnim Soborze zaproponowano aż 5 form psalmu responsoryjnego: (1) psalm *a capite* — psałterzysta intonuje refren powtarzany przez zgromadzenie liturgiczne po jednym lub dwóch wersetach psalmu; (2) psalm *a latere* — refren tego psalmu składa się z dwóch części wykonywanych w całości na początku i na końcu śpiewu, natomiast wewnątrz psalmu, pomiędzy wersetami, śpiewa się tylko drugą część refrenu; (3) psalm *in directo* — wykonuje go na sposób ciągły, bez refrenu, psałterzysta, schola lub wszyscy zgromadzeni na Eucharystii; (4) psalm *allelujatyczny a capite* — w tym przypadku refre-

chura, T. Bojasiński, W. Kądziela K. Pasionek oraz I. Pfeiffer. Ponadto jedną z melodii zapożyczono z *Graduale Simplex*. Jeżeli chodzi o przyporządkowanie tychże melodii do okresu Adwentu, to wydaje się, iż jest to raczej rzecz umowna. Autorzy śpiewników chcieli zwrócić uwagę na fakt, że wraz ze zmianą okresu liturgicznego wypadałoby zmienić melodię psalmu responsoryjnego. Dlatego też zaproponowane melodie z powodzeniem mogą być wykonywane w innym czasie. Wyjątek stanowi jedynie melodia ks. Pasionka skomponowana w oparciu o śpiew *Rorate caeli*, zamieszczona w *Exsultate Deo* i *Chorale Opolskim* (t. II). Jest to adaptacja dobra, godna polecenia.

3.2. *Alleluja*

Wprowadzenie do *Mszału rzymskiego* i *Lekcjonarza mszalnego* nie określają jednoznacznie sposobu wykonania aklamacji przed Ewangelią. Wzorcem niezmiennym stał się więc schemat podyktowany przez *Lekcjonarz*. Jest to schemat o bardzo uproszczonej budowie formalnej: *Alleluja*, werset, *Alleluja*. Nie jest to jednak jedyna możliwość śpiewania *Alleluja*[19]. Propozycje melodii tejże aklamacji podają trzy śpiewniki, tj. ChO2, S2 oraz SL. *Chorał Opolski* prezentuje cztery, a *Śpiewnik Siedleckiego* dwie melodie. Zauważamy, iż w S2 schemat melodyczny wersetu melodii pierwszej jest identyczny ze schematem wersetu wymienionego wyżej psalmu responsoryjnego T. Bojasińskiego. Autorką melodii drugiej jest I. Pfeiffer. W tym przypadku melodia wersetu *Alleluja* również jest identyczna z wersetem psalmu responsoryjnego. Podobnie jest w dwóch melodiach zamieszczonych w ChO2 (A. Bączkowicz i K. Pasionek). Melodię do *Alleluja* znajdującą się w *Śpiewniku Liturgicznym* zaczerpnięto z *Graduale simplex*.

Przykłady ze *Śpiewnika Siedleckiego* i częściowo *Chorału Opolskiego* są odzwierciedleniem dosyć powszechnej praktyki polegającej na tym, że psalm i *Alleluja* śpiewane są na jedną melodię. Praktyka ta nie jest właściwa, gdyż śpiewy te spełniają w liturgii zupełnie odmienne funkcje[20]. Ponadto są one przeznaczone do

---

nem jest zawołanie *Alleluja*; (5) psalm *allelujatyczny a latere*. Typologia wg: B. PILCH, *Melodie śpiewów między czytaniami po Soborze Watykańskim II w polskich śpiewnikach katolickich*, Lublin 1993, (mps BKUL), s. 36–49.

[19] Przed ostatnią reformą soborową istniały trzy możliwości wykonania *Alleluja*: (1) kantor: *Alleluja*, schola: *Alleluja* z *jubilus*'em, kantor: werset, schola: zakończenie wersetu z *jubilus*'em, kantor: *Alleluja*, schola: *jubilus*; (2) kantor: *Alleluja* z *jubilus*'em, schola: *Alleluja* z *jubilus*'em, kantor: werset z *jubilus*'em, schola: *Alleluja* z *jubilus*'em; (3) *Alleluja* ozdobne bez wersetu. Łacińskie posoborowe księgi muzyczne, takie jak *Graduale Simplex*, przekazują uproszczoną wersję śpiewów gregoriańskich, jednakże *Alleluja* zawsze posiada najmniej dwa wersety. Natomiast w okresach bardziej uroczystych, jak okres wielkanocny, spotykamy nawet 6 wersetów; por. *tamże*, s. 74.

[20] Psalm responsoryjny pełni funkcję medytacyjną po pierwszym czytaniu, natomiast *Alleluja* jest śpiewem powitalnym na cześć Chrystusa przychodzącego w Ewangelii; por. I. PAWLAK, *Funkcje muzyki w liturgii*, w: R. POŚPIECH, P. TARLIŃSKI (red.), *Śpiew wiernych w odnowionej liturgii*, Opole 1993, s. 16.

wykonania przez dwóch wykonawców, a co za tym idzie, nie powinno się ich śpiewać z tego samego miejsca[21]. Rozróżnienia te uwzględniają melodie W. Kądzieli i M. Machury zamieszczone w *Chorale Opolskim*.

* * *

W świetle przepisów, założeń teologicznych, a przede wszystkim tekstów mszalnych, Adwent ukazuje się jako barwny okres roku liturgicznego. Łączy on w sobie galijski element eschatyczny z rzymskim elementem radosnego, bezpośredniego oczekiwania na Boże Narodzenie, nie akcentując elementu pokutnego, typowego dla Wielkiego Postu. W praktyce jednak okazuje się, że istnieje duża niejasność w pojmowaniu Adwentu. Dlatego też tak ważną sprawą jest odpowiedni dobór śpiewów w liturgii Adwentu. Muzyka pełni bowiem rolę mało zauważanego, ale skutecznego nauczyciela i wychowawcy.

W ogólnej ocenie polskich śpiewów adwentowych wypada podkreślić przede wszystkim ich dużą liczbę. Do skarbca „rzeczy starych" dołączyły nowe. Pieśni tradycyjne przeszły już okres próby i wartość ich nie podlega dyskusji. Trwa natomiast polemika na temat śpiewów współczesnych. Wobec powszechnej ignorancji w dziedzinie kultury muzycznej polskiego społeczeństwa, utwory profesjonalne, wypływające niejednokrotnie z wielowiekowej tradycji, w praktyce często ustępują repertuarowi o niezbyt wysokich walorach estetycznych. Rozumiemy, że niejednokrotnie konieczność zmusza do zejścia na poziom percepcji danego zgromadzenia liturgicznego, ale pamiętamy, iż na tym poprzestać nie można.

Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniom na nowe pieśni adwentowe, proponujemy, aby zapoznać się z dwoma (Aneks). Obok udanych pomysłów melodycznych, atutem ich są teksty wyjęte z *hymnarium* brewiarzowego, co pozwala także na ubogacenie śpiewem Liturgię Godzin tam, gdzie sprawuje się ją wspólnotowo.

ANEKS

A. Wykaz pieśni zamieszczonych w omawianych śpiewnikach

TYTUŁ PIEŚNI	ŹRÓDŁO	TEKST	MELODIA
Archanioł Boży Gabryjel	AL, AO, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	XVII w.	Miod.1838
Anioł zapowiada	PM	?	Z. Piasecki

[21] Psalm responsoryjny wykonuje psałterzysta (nie kantor), natomiast *Alleluja* — schola, chór lub kantor naprzemiennie ze zgromadzeniem liturgicznym. Ponadto miejscem wykonywania psalmu responsoryjnego jest ambona, a śpiewu *Alleluja* „inne odpowiednie miejsce"; OWMR 67, 272.

TYTUŁ PIEŚNI	ŹRÓDŁO	TEKST	MELODIA
Błogosławiona jesteś Maryjo	AL, AO, SL, S2, SB	W. Kądziela	W. Kądziela
Boże nasz, wznosimy oczy swe	PM	?	Z. Piasecki
Boże wieczny	AL, AO, ChO, S1, S2, SL, Ex, SB	XVI w.	I mel. Klon.1867; II mel. *Głos wdzięczny z nieba wychodzi*
Bóg twój i Pan już blisko	PM	D. Eska	Z. Piasecki
Chrystus Król do nas przychodzi	ChO	I. Świda	gregoriańska
Czekam na ciebie Jezu mój mały	AL, AO, ChO, Ex, PM, S2, SL, SB	Z. Piasecki	Z. Piasecki
Głos wdzięczny	ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	XVII w.	gregoriańska
Grzechem Adama	Ex, S1, S2	F. Karpiński	Klon.
Gwiazdo morza	AO, S2	tł. *Ave maris stella*	staniątecka XVII w.
Hejnał wszyscy	AL, AO, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	XVI w.	Sied. 1928
Jak błyskawica	Ex	hymn brewiarzowy	I. Pawlak
Jan jest imię jego	R	J. Zawitkowski	W. Kądziela
Jasny płomieniu miłości	PM	hymn brewiarzowy	Z. Piasecki
Kto zaufał	PM	?	Z. Piasecki
Marana tha (1)	AL, Ex	1 Kor 16,22; Ap 22,16-17.20	L. Deiss
Marana tha (2)	Ex	K. Ballestrem OFM Cap, tł. S. Sierla	K. Ballestrem
Matko Odkupiciela	Ex, S2	tł. *Alma redemptoris mater*	I mel. R. Rak II mel. T. Miazga
Mądrości która	AL, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	tł. antyfon „O"	Miod. 1841
Nad Jordanem	PM	?	?
Nadszedł piękny dzień	PM	E. Skarżyńska	E. Skarżyńska
Niebiosa, deszcz z góry spuśćcie	PM	?	K. Arguello
Niebiosa, rosę spuśćcie	AL, ChO, Ex, PM, S1, S2, SL, SB	Klon. 1867	Klon. 1867
Niebiosa, rosę ślijcie	AL, AO, ChO, S2, SB	tł. *Rorate caeli*	gregoriańska
Niech się radują niebiosa	PM	?	Z. Piasecki

TYTUŁ PIEŚNI	ŹRÓDŁO	TEKST	MELODIA
Ofiarą moją Boże	PM	Ps 51	Z. Piasecki
O gospodzie uwielbiona	ChO	V. Fortunatus (IV) tł. J. Wujek (XVI)	Miod.
O, przyjdź na świat	AO	H. Chamski	gregoriańska
Oto Bóg nas wezwał	PM	D. Eska	Z. Piasecki
Oto Pan Bóg przyjdzie	AL, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	tł. antyfony *Ecce Dominus veniet*	*Antyfonarz Piotrkowski*
Oto Pan przybywa	AL, AO, Ex, S2, SL, SB	W. Kądziela	W. Kądziela
Oto Panna pocznie	Ex	Iz 7,14	M. Prophette
Oto przychodzę	PM	D. Eska	Z. Piasecki
Oto wkrótce Bóg	PM	?	Z. Piasecki
Otwórzcie bramy	PM	Ps 24	Z. Piasecki
Otwórz się niebo	PM	?	Z. Piasecki
O, wielki Władco	PM	W. Zalata	Z. Piasecki
Pan jest blisko	AL, Ex, SB	opr. s. Imelda	?
Pełne nadziei	PM	W. Szałata	Z. Piasecki
Pokój zakwitnie	PM	D. Eska	Z. Piasecki
Po upadku	AL, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	XVI w.	Sied. 1928
Pozdrowiona bądź	PM	?	?
Przybądź Panie	ChO, Ex, PM	Z. Jasnota	I mel. Z. Jasnota II mel. I. Kowolik
Przyjdź do nas, przyjdź	AO, Ex, SL	S. Ziemiański	S. Ziemiański
Przyjdź, o zbawienie	S1	św. Ambroży *Veni redemptor genitum*	Sied. 1928
Przyjdź szybko do nas	AL, SB	J. Zawitkowski	J. Zawitkowski
Radujcie się w Panu	PM	Ps 85	Z. Piasecki
Radujcie się zawsze	Ex	Flp 4,4	I. Pfeiffer
Raduj się niebo (1)	AL, Ex	Ps 95	L. Deiss
Raduj się niebo (2)	PM	hymn brewiarzowy	Z. Piasecki
Raduj się ziemio	AL, Ex, S2, SL	Miod. 1841	Miod. 1841
Rorate caeli	AO, Ex, SL, S2	*Liber Usualis*	*Liber Usualis*
Słychać głos strażnika	Ex	P. Nicolai (1599), tł. W. Danielski	P. Nicolai

TYTUŁ PIEŚNI	ŹRÓDŁO	TEKST	MELODIA
Spuśćcie nam	AL, AO, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	XVIII w.	Miod. 1838
Stworzycielu gwiazd	ChO, S1, S2, Sl	św. Ambroży *Creator alme*, tł. S. Grochowski	Klon. 1867
Stwórco gwiaździstych	Ex	hymn brewiarzowy	Z. Bernat
Szukamy Ciebie	AO, PM	?	Z. Piasecki
Świat na Ciebie czeka	PM	?	?
Tobie nad pomysł	ChO	XVII w.	Miod.
Urząd zbawienia	ChO, S1, S2	XVII w.	Miod.
Usłysz dobry Boże	AO, PM	?	Z. Piasecki
Witaj, Gwiazdo Morska	S2	*Ave maris stella*	Klon.
W czasie smutnym adwentowym	ChO	Miod.	Miod.
Wskaż mi Panie drogi	PM	Ps 25	Z. Piasecki
W tym Świętym czasie oczekiwania	Ex, SL, PM	hymn brewiarzowy	I mel. benedyktyni z Tyńca, II mel. I. Pawlak III mel. Z. Piasecki
Wypatrujcie tęsknie Pana	AL, Ex, PM, SB	M. Kopernik	Z. Piasecki
Zdrowaś bądź, Maryja	AL, AO, ChO, Ex, S1, S2, SL, SB	*Ave hierarchia*, tł. XVI w.	Sied. 1828
Ześlij nam, Ojcze	PM	kolekta IV Niedzieli Adwentu	Z. Piasecki

B. Podział pieśni na I oraz II część Adwentu

CZĘŚĆ I — DO 16 GRUDNIA	CZĘŚĆ II — OD 17 GRUDNIA
Boże nasz, wznosimy	*Anioł zapowiada*
Boże wieczny	*Archanioł Boży*
Bóg twój i Pan	*Błogosławiona jesteś Maryjo*
Głos wdzięczny	*Chrystus Król przychodzi*
Hejnał wszyscy	*Czekam na Ciebie, Jezu mój mały*
Jak błyskawica	*Grzechem Adama*
Jan jest imię jego	*Gwiazdo morza*
Kto zaufał	*Jasny płomieniu miłości*

CZĘŚĆ I — DO 16 GRUDNIA	CZĘŚĆ II — OD 17 GRUDNIA
Marana tha (1)	*Matko Odkupiciela*
Marana tha (2)	*Mądrości, która*
Nad Jordanem	*Nadszedł piękny dzień*
Niebiosa, deszcz	*O, gospodzie uwielbiona*
Niebiosa, rosę spuśćcie	*Oto Panna pocznie*
Niebiosa, rosę ślijcie	*Po upadku człowieka*
Niech się radują niebiosa	*Przyjdź szybko do nas*
Ofiarą moją, Boże	*Spuśćcie nam na ziemskie niwy*
O, przyjdź na świat	*Szukamy Ciebie*
Oto Bóg nas wezwał	*Świat na Ciebie czeka*
Oto Pan Bóg przyjdzie	*Tobie nad pomysł*
Oto Pan przybywa	*Urząd zbawienia*
Oto przychodzę	*Witaj, Gwiazdo morska*
Oto wkrótce Pan objawi się	*Zdrowaś bądź, Maryja*
Otwórzcie bramy	
Otwórz się, niebo	
O, wielki Władco	
Pan jest blisko	
Pełne nadziei	
Pokój zakwitnie	
Przybądź, Panie	
Przyjdź do nas, przyjdź	
Przyjdź, o zbawienie	
Radujcie się w Panu	
Radujcie się zawsze	
Raduj się niebo (1)	
Raduj się niebo (2)	
Raduj się, ziemio	
Rorate caeli	
Słychać głos strażnika	
Stworzycielu gwiazd	
Stwórco gwiaździstych	
Usłysz dobry Boże	

CZĘŚĆ I — DO 16 GRUDNIA
W czasie smutnym adwentowym
Wskaż mi drogi Twoje
W tym świętym czasie
Wypatrujcie tęsknie Pana

C. Propozycje pieśni na poszczególne niedziele Adwentu (numeracja pieśni wg SL)

I NIEDZIELA ADWENTU

W: *Głos wdzięczny* 54
D: *Boże wieczny* 52
K: *Niebiosa, rosę* 57
U: *Czego chcesz od nas, Panie* 27
Z: *Oto Pan Bóg przyjdzie* 58

II NIEDZIELA ADWENTU

W: *Rorate caeli* 62
D: *Oto Pan przybywa* 59
K: *Hejnał wszyscy* 55
U: *Chwała Tobie i dzięki* 26
Z: *Stworzycielu gwiazd* 63

III NIEDZIELA ADWENTU

W: *Raduj się, ziemio* 61
D: *Przyjdź do nas, przyjdź* 257
K: *Głos wdzięczny* 54
U: *Błogosławiony Pan Bóg Izraela* 21
Z: *Oto Pan Bóg przyjdzie* 58

IV NIEDZIELA ADWENTU

W: *Spuśćcie nam* 64
D: *Archanioł Boży* 51
K: *Po upadku* 60
U: *Duchem całym* (bez refrenu) 23
Z: *Zdrowaś bądź, Maryja* 65

D. Przykłady polskich współczesnych pieśni adwentowych

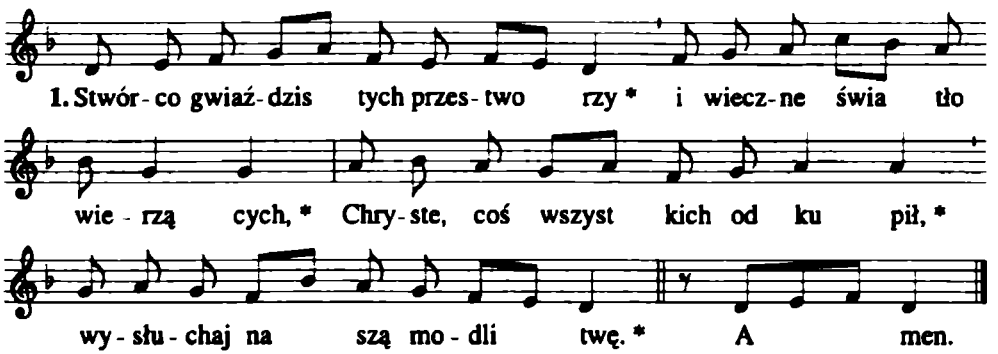

2. Zdjęty litością nad światem * któremu śmierć zagrażał * Jego zbawieniem się stałeś * i uzdrowiłeś z niemocy.

3. Świat już pogrążał się w mroku * lecz Ty jak słońce promienne * z łona Dziewicy wyszedłeś * zrodzony przez Nią w czystości.

4. Byty niebiańskie i ziemskie * posłuszne Twoim rozkazom * hołd Ci składają w pokorze * i sławią twoją potęgę.

5. Ciebie, Najświętszy, prosimy * nim przyjdziesz sądzić sumienia * obroń nas w życiu doczesnym * od przewrotności szatana.

6. Chryste, nasz Królu łagodny * niech Tobie z Ojcem i Duchem * będzie majestat i chwała * Przez całą wieczność bez kresu. Amen.

t.: *Liturgia godzin*, t. I; m.: ks. Z. Bernat

2. Niech się obniżą wyniosłe szczyty * niech się doliny podniosą w górę * a wszelka droga podąża prosto * do swego celu.

3. Bo już się zbliża Zbawiciel świata * przynosząc światło zbłąkanym w mroku * i każdy człowiek zobaczy Słowo * wcielone dla nas.

4. A kiedy wróci na końcu świata * by sądzić ludzi za ich uczynki * niech Jego łaska i miłosierdzie * przeważą winę.

5. Wielbimy Ciebie, Odkupicielu * i Twego Ojca z płomiennym Duchem * niech będzie chwała przez wieczność całą * Najświętszej Trójcy.

t.: *Liturgia godzin*, t. I; m.: ks. I. Pawlak